

ՏՈՒՐԻԶՄԸ ԴՊՐՈՑՈՒՄ. ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԻ ԴԻՐՔՈՐՈՇՈՒՄԸ

Հայցորդ Ն.Էլոյան

Հայաստանի ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի
պետական ինստիտուտ, Երևան, Հայաստան
E.mail:eloyannarek93@gmail.com

Առանցքային բառեր: Տուրիզմ, արշավներ, հանրակրթական դպրոց, դպրոցականներ, ֆիզիկական դաստիարակություն, սոցիոլոգիական հարցում:

Հետազոտության արդիականություն: Գրական աղբյուրների ուսումնասիրությունը, ինչպես նաև տարբեր երկրների հանրակրթական դպրոցի ուսումնական ծրագրերի վերլուծությունը թույլ տվեց արձանագրել, որ տուրիստական պատրաստությունը ընդգրկված է մի շարք երկրների դպրոցական կրթական համակարգում: Օրինակ՝ Ավստրիայում, դպրոցականների տուրիստական պատրաստությունը իրականացվում է արտադասարանական պարապմունքների ձևով, Ֆինլանդիայի, Ճապոնիայի դպրոցներում՝ որպես ակտիվ հանգիստ: Սովորողների համար նախատեսվում է արշավների կազմակերպում, որոնք կրում են շեշտադրված առողջարարական բնույթ: Ռուսաստանի հանրակրթական դպրոցի ավագ դասարաններում տուրիստական պատրաստությունն ընդգրկված է որպես ծրագրի ընտրովի նյութի բաղադրիչ [5]: Վերջին տարիներին

կատարված հետազոտությունները ներկայացնում են տուրիզմի տարրերի ընդգրկման դրական փորձը տարրական դպրոցի ֆիզիկական դաստիարակության գործընթացում [4], Մ.Վ. Բալչիրայի կողմից մշակվել է սպորտային տուրիզմի ծրագիր 5-8-րդ դասարանի աշակերտների համար, որն իրականացվում է արտադասարանական պարապմունքների ձևով [3]:

Ներկայումս Հայաստանի Հանրապետության պետական կրթական համակարգում տուրիստական պատրաստությունն արտացոլված է ավագ դպրոցի «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի ծրագրում՝ որպես ընտրովի նյութ [1]: Սակայն դիտումները ցույց են տալիս, որ գործնականում այն լիովին չի իրականացվում: Ակնհայտ են բազում պատճառներ. պատճառներից մեկն այն է, որ դրա կազմակերպման և անցկացման համար այժմ բացակայում են գիտամեթոդական հիմնավորված մշակումներ: Դրա հետ մեկտեղ պետք է փաստել, որ բաց է մնացել միջին դպրոցը, իսկ հենց այդ տարիքում տուրիստական պատրաս-

տությունը կարող է էական դրական դեր ունենալ անձի համակողմանի ներդաշնակ զարգացման համար:

Տուրիզմի բազմակողմանի ներգործությունը դպրոցականների վրա պայմանավորված է առողջարարական, կրթական, դաստիարակչական և կիրառական նշանակությամբ [6,7]: Տուրիզմը այն եզակի միջոցներից մեկն է, որն ապահովում է դպրոցականների օրգանիզմի կոփումը, ֆունկցիոնալ վիճակի բարելավումը, բազմակողմանի ֆիզիկական պատրաստությունը և դրա հետ մեկտեղ նպաստում է շրջակա միջավայրի ու պատմական վայրերի ուսումնասիրմանը, անձի բարոյականային և հայրենասիրական, գեղագիտական ու աշխատանքային դաստիարակությանը [2]:

Հետազոտության նպատակը: Վերը նշվածը պահանջում է ուսումնասիրել հանրակրթական դպրոցում տուրիստական պատրաստության ներդրումն ապահովող մանկավարժական պայմանները, դրա հիման վրա մշակել տուրիզմի դասավանդման մեթոդիկան, որը կնպաստի դպրոցականների ֆիզիկական դաստիարակության գործընթացի կատարելագործմանը: Այս պարագայում անհրաժեշտություն է առաջանում ուսումնասիրել դպրոցականների վերաբերմունքը տուրիզմի նկատմամբ:

Հետազոտության մեթոդները և կազմակերպումը: Նպատակի իրականացման համար կիրառվել են հետևյալ մեթոդները՝ գրական աղբյուրների ուսումնասիրում և վերլուծություն, սոցիոլոգիական հարցում, մաթեմատիկական վիճակագրություն:

Սոցիոլոգիական հարցումն անցկացվել է 2018թ. Երևան քաղաքի 11 և մարզերի 15 դպրոցների ընդհանուր թվով 907 դպրոցականների շրջանում (498 աղջիկ և 409 տղա):

Հետազոտության արդյունքների վերլուծություն: Կրթական համակարգում ֆիզիկական դաստիարակության գործընթացի կատարելագործումը՝ ուղղված դպրոցականների առողջության բարելավմանը, ֆիզիկական պատրաստվածության և կյանքի համար կարևոր շարժողական բազմաբնույթ կարողությունների տիրապետմանը, նախատեսում է ժամանակակից նորարարական տեխնոլոգիաների կիրառումը, բովանդակության հարստացումը: Ֆիզիկական դաստիարակության անձնային կողմնորոշիչ մոտեցումը առաջադրում է ուղղորդվել դպրոցականների դրդապատճառներով և պահանջմունքներով: Եվ այդ պահանջմունքների բավարարման միջոցներից մեկն է տուրիստական պատրաստությունը:

Հարցման ընթացքում կարևոր էր պարզել դպրոցականների հետաքրքրությունները տուրիստական արշավների նկատմամբ, տուրիստական պատրաստության համար կիրառվել են հետևյալ մեթոդները՝ գրական աղբյուրների ուսումնասիրում և վերլուծություն, սոցիոլոգիական հարցում, մաթեմատիկական վիճակագրություն:

Հարցման ընթացքում կարևոր էր պարզել դպրոցականների հետաքրքրությունները տուրիստական արշավների նկատմամբ, տուրիստական պատրաստության համար կիրառվել են հետևյալ մեթոդները՝ գրական աղբյուրների ուսումնասիրում և վերլուծություն, սոցիոլոգիական հարցում, մաթեմատիկական վիճակագրություն:

տությոնն ապահովող նրանց գիտելիքներն ու կարողությունները: Դպրոցականների 85%-ը սիրով են մասնակցում արշավներին, և ընդամենը 8 %-ն է անտարբեր: Դրա հետ մեկտեղ պարզվեց, որ վերջին տարում ընդամենը 44%-ն է մասնակցել արշավներին և հիմնականում ընտանիքի (38%-ը), ընկերների հետ (51%-ը) և հարցվածների միայն 39%-ն է նշել դպրոցի կողմից կազմակերպված էքսկուրսիաներին իրենց մասնակցության մասին:

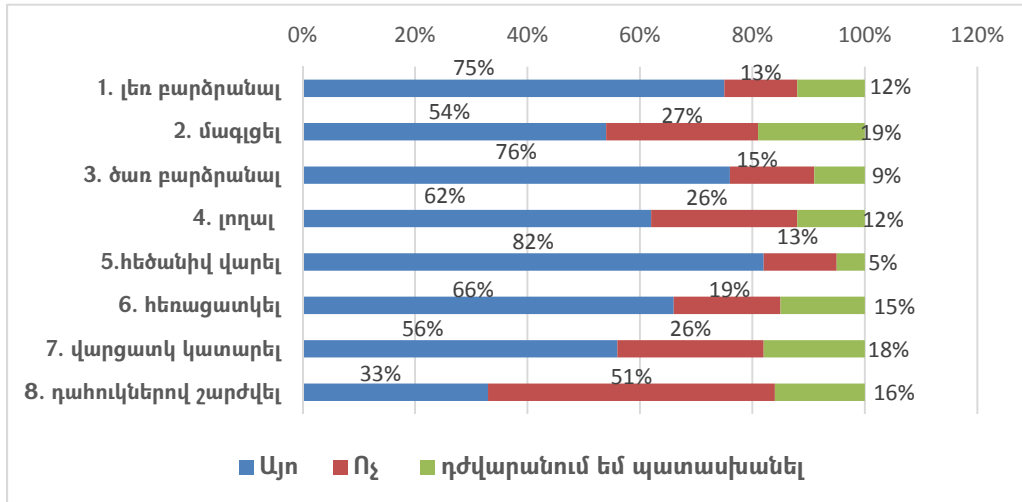
Պարզվեց, որ հարցմանը մասնակցած աշակերտների մեծամասնությունը մասնակցել են տուրիզմի տարբեր ձևերին. մասնավորապես, հետիոտնային արշավների՝ 44%, լեռնային՝ 32%, հեծանվային՝ 13%, դահուկային՝ 6%, մասամբ տրանսպորտով, մասամբ հետիոտնային՝ 40%: Անշուշտ, կարևոր էր պարզաբանել, թե ինչպես են դպրոցականները պատկերացնում տուրիզմի դերը: Գոհացուցիչ է այն փաստը, որ դպրոցականների 60% - ն արշավներին մասնակցելը դիտարկում է որպես ակտիվ ժամանց, 18% -ը՝ որպես առողջության ամրապնդման միջոց, 13%-ը՝ ֆիզիկական պատրաստության բարելավման միջոց, 35%-ը՝ պատմական վայրերը ճանաչելու միջոց, 32%-ը՝ շրջակա բնությունը ճանաչելու միջոց: Կարելի է ենթադրել, որ դպրոցականները լիովին

չեն գնահատում տուրիզմը որպես առողջության ամրապնդման, համակողմանի, ներդաշնակ ֆիզիկական պատրաստության և դաստիարակության միջոց:

Անհրաժեշտ է ուշադրություն դարձնել այն փաստի վրա, որ դպրոցականների 76%-ը ցանկություն են հայտնել, որ դպրոցում ֆիզիկական դաստիարակության շրջանակներում կազմակերպվի տուրիստական պատրաստություն: Հարցումից պարզ է դառնում, որ աշակերտները նախապատվություն են տալիս լեռնային (50%) և հետիոտնային (47%) արշավներին, հեծանվային(39%) և, մասամբ տրանսպորտային, մասամբ հետիոտնային(36%) արշավներին:

Մտահոգիչ է, որ դպրոցականների միայն 28%-ն է նշել, որ ֆիզիկական կուլտուրայի դասերին ստանում են անհրաժեշտ պատրաստություն արշավներին մասնակցելու համար, 44%-ի կարծիքով՝ մասամբ:

Հայտնի են տուրիզմի լայն հնարավորությունները կյանքի կիրառական նշանակություն ունեցող շարժողական կարողությունների ձևավորման համար: Հարցման արդյունքում բացահայտվեց դպրոցականների կարծիքը հիմնական շարժողական կարողությունների տիրապետման վերաբերյալ (տրամագիր 1):

Տրամագիր 1. Դպրոցականների կարծիքը շարժողական կարողությունների տիրապետման վերաբերյալ(%)

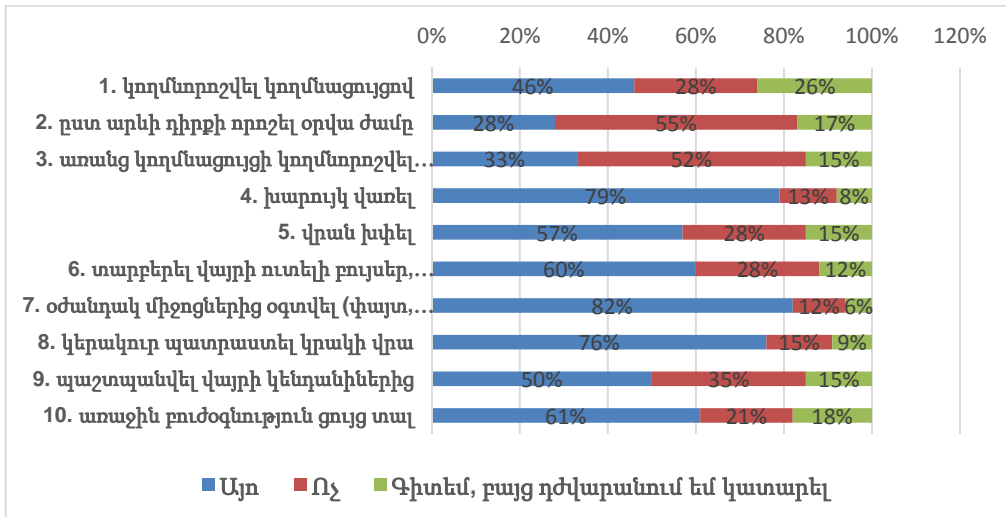
Նկատելի է դառնում, որ դպրոցականների միայն 33%-ն է կարողանում դահուկներով շարժվել, հարցվածների կեսը՝ մազլցել և վարցատկ կատարել: Ուշագրավ է, որ չնայած մազլցումն ընդգրկված է «Ֆիզիկական կուլտուրա» առարկայի չափորոշիչներում և ծրագրում, սակայն դպրոցականները լիարժեք չեն տիրապետում այդ վարժությանը:

Դպրոցականների միայն 43%-ն էին տեղյակ սարից զիզգագաձև իջնելու անվտանգ եղանակի մասին:

Տուրիստական պատրաստության կարևորագույն բաղադրիչ է հատուկ կարողությունների տիրապետումը: Մեզ հետաքրքրեց, թե ինչպիսի՞ հատուկ կա-

րողությունների են տիրապետում դպրոցականները (տրամագիր 2):

Հարցումից պարզվեց, որ դպրոցականների 55%-ը չգիտեն՝ ինչպես որոշել օրվա ժամն ըստ արևի դիրքի, 52%-ը՝ առանց կողմնացույցի կողմնորոշվել տեղանքում և որոշել հորիզոնի ուղղությունը: Դրա հետ մեկտեղ նկատելի է, որ աշակերտները գերազնահատում են իրենց հատուկ կարողությունների տիրապետման մակարդակը: Ուշագրավ է, որ վերը նշված կարողությունների ձևավորման հարցում դպրոցականների միայն 30%-ը մատնանշեց ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցչի դերը, և ընդամենը 22%-ը՝ աշխարհագրության:

Տրամագիր 2. Դպրոցականների կարծիքը հատուկ կարողությունների փորձաքննման վերաբերյալ (%)

Տուրիզմը դիտարկվում է որպես դպրոցականների բարձր ֆիզիկական պատրաստությունն ապահովող կարևոր միջոց: Այդ տեսանկյունից կարևոր էր պարզել աշակերտների կարծիքը տուրիստական արշավների մասնակցության համար անհրաժեշտ շարժողական ընդունակությունների դրսևորման մասին: Դրական է այն փաստը, որ դպրոցականների 75%-ն ընդգծել են դիմացկունությունը, հարցվածների 53%-ը մատնանշեցին մկանային ուժը, 50%-ը՝ արագաշարժությունը, 61%-ը՝ ճկունությունը, 57%-ը՝ հավասարակշռությունը ու ճարպկությունը, և միայն դպրոցականների 31%-ը կարևորեց շարժումների կոորդինացիան, ինչը ենթադրաբար պայմանավորված է աշակերտների թույլ պատկերացմամբ

այդ կարևոր շարժողական ընդունակության մասին:

Հետաքրքիր էր պարզել դպրոցականների կարծիքը նրանց ֆիզիկական պատրաստվածության վերաբերյալ: Այն հարցին, թե, արշավներին մասնակցելու համար, ո՞ր շարժողական ընդունակություններն են ձեզ մոտ թույլ զարգացած, աշակերտների 34%-ը նշել են մկանային ուժը, 29%-ը՝ շարժումների կոորդինացիան, 26%-ը՝ ճկունությունը և շարժումների ճշգրտությունը, 23%-ը՝ դիմացկունությունը, 21%-ը՝ արագաշարժությունը: Հետևաբար, ֆիզիկական կուլտուրայի ուսուցիչները պետք է ուշադրություն դարձնեն վերը նշված շարժողական ընդունակությունների մշակմանը:

Եզրակացություն: Սոցիոլոգիական հարցման արդյունքները բացահայտել են դպրոցականների հետաքրքրությունները տուրիստական արշավների նկատմամբ, ինչպես նաև տուրիստական պատրաստության հիմքը կազմող անհրաժեշտ գիտելիքներն ու կարողությունները:

Կարևորելով դպրոցականների տուրիստական պատրաստության ապահո-

վումը՝ հետագա հետազոտություններն ուղղված կլինեն 7-9-րդ դասարանների աշակերտների համար տուրիստական պատրաստության բովանդակության ու դասավանդման մեթոդիկայի մշակմանը և ներդրմանը ֆիզիկական դաստիարակության գործընթացում:

📖 ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Գրիգորյան Յու.Գ., Մինասյան Հ.Ս., Ավագ դպրոցի Ֆիզիկական կուլտուրա առարկայի չափորոշիչ և ծրագիր, Երևան, 2009, 75 էջ:
2. Երանոսյան Հ. Մ., Տուրիզմը պիոներական ճամբարում, Երևան, «Հայաստան» հրատարակչություն, 1976,- 134 էջ:
3. Балчирбай М.В., Спортивно-оздоровительный туризм в школе. Вестник академии детско-юношеского туризма и краеведения. Киров, “Радуга-ПРЕСС”.- 2017.- С144-151.
4. Климанова Т.Г., Туризм на уроках с младшими школьниками // Физическая культура в школе. - М. - 2007. - № 2. - С. 21 - 24.
5. Лях В. И., Зданевич А.А., Комплексная программа физического воспитания учащихся 1-11 классов.- М.: НИИ возрастной физиологии РАО, 2004.- 124с.
6. Ривкин Е.Ю., Организация туристической работы со школьниками: Практи. пособие / Е.Ю. Ривкин. - М.: Аркти, 2001. - 77 с.
7. Туризм в школе: Книга руководителя путешествия/ И.А. Верба, С.М. Голицин, В.М. Куликов, Е.Г. Рябов.- М.: Физкультура и спорт, 1983.- 160с, ил.

TOURISM IN SCHOOL. THE SCHOOLCHILDREN ATTITUDE

Applicant N. Eloyan

Armenian State Institute of Physical Culture and Sport,
Yerevan, Republic of Armenia

SUMMARY

Keywords: Tourism, hiking, public school, schoolchildren, physical education, sociological survey.

Relevance: The study of literary sources, as well as the analysis of the educational programs of public schools in different countries shows that tourism training is included in the school system in a number of countries. Currently, in the state educational documents of the Republic of Armenia, tourism training is included in the curriculum of the subject "Physical culture" in high school as an optional part. However, studies show that in practice it is not fully implemented, and there are many reasons for that. One of the reasons is that currently there is no scientific and methodological base for the organization and implementation of the tourism training program.

The purpose of the research: To study the attitude of schoolchildren towards tourism training.

Research methods: The following methods were used to achieve the research objectives - studying and analyzing literary sources, sociological survey and mathematical statistics. The sociological survey was conducted in 2018 among 907 schoolchildren (498 girls and 409 boys) from 15 schools located in all regions of Armenia and Yerevan.

Analysis of research results: the 76 percent of surveyed students expressed a wish to study tourism training in the scope of physical education course. 28 percent stated that they receive the necessary training during physical education classes to participate in hiking trips; according to the 44% they receive partial training. The survey revealed the interests, knowledge, as well as mobility and professional skills of schoolchildren related to hiking trips.

Brief conclusion: Based on the students' position on tourism training, further research will focus on developing the content and teaching methods of tourism training for 7th-9th class students, and introducing it to the physical education course.

ТУРИЗМ В ШКОЛЕ: МНЕНИЕ УЧАЩИХСЯ

Соискатель Н.А. Элоян

Государственный институт физической культуры
и спорта Армении, Ереван, Армения

РЕЗЮМЕ

Ключевые слова: туризм, походы, общеобразовательная школа, школьники, физическое воспитание, социологический опрос.

Цель исследования. Изучить отношение школьников к туристической подготовке.

Методы и организация исследования. Были использованы следующие методы: изучение и анализ литературных источников, социологический опрос, математическая статистика.

Социологический опрос был организован в 2018 году, в котором приняли участие 907 учащихся (498 девочек и 409 мальчиков) из 11-ти школ г. Еревана и 15-ти школ различных регионов республики Армения.

Анализ полученных результатов. Изучение и анализ литературы, образовательных программ общеобразовательных школ зарубежных стран позволил констатировать, что туристическая подготовка включена в школьную систему ряда стран. В настоящее время в образовательных документах Республики Армения туристическая подготовка включена в вариативную часть программы предмета „Физическая культура“ старшей школы. Однако, как показывают наблюдения, она практически не реализуется, на что есть множество причин, одна из которых состоит в отсутствии обоснованных научно-методических разработок для ее организации и проведения.

76 % школьников выразили желание, чтобы в рамках школьного физического воспитания осуществлялась туристическая подготовка. Только 28% учащихся отметили, что на уроках физической культуры получают необходимую для участия в туристических походах подготовку, согласно мнению 44% – частично.

По результатам опроса выявлены интересы школьников, их знания, двигательные и специальные умения в вопросах туристической подготовки.

Краткие выводы. Определен низкий уровень владения школьниками такими важными в прикладном отношении двигательными умениями как лазание, ходьба на лыжах, безопасное спускание с горы, приземление после прыжка с высоты. Более половины респондентов не умеют ориентироваться на местности.

Отмечая практическую значимость туристической подготовки, а также мнение школьников в отношении туризма, дальнейшие исследования будут направлены на разработку содержания и методики преподавания туризма для школьников 7-9-ых классов и внедрения ее в процесс физического воспитания.

Հոդվածն ընդունվել է 27. 03. 2021-ին:

Ուղարկվել է գրախոսման՝ 28. 03. 2021-ին: